

«На зустрічі в Софії я побачив інші настрої», —

Сергій Бортник про діалог УПЦ та ПЦУ

16 лютого в Києві на території Національного заповідника «Софія Київська» відбулася зустріч представників духовенства та мирян Української Православної Церкви і Православної Церкви України. Організаторами виступили ініціативна група духовенства та вірян УПЦ і ПЦУ, Державна служба України з етнополітики та свободи совісті та деякі громадські організації.

Чимало учасників цієї зустрічі вже поділилися на своїх сторінках у соцмережах враженнями від спілкування. Ми попросили прокоментувати захід у Софії нашого друга та учасника проєкту, співробітника Відділу зовнішніх церковних зв'язків УПЦ Сергія Бортника.

— Ви постійно берете участь у міжцерковних нарадах, конференціях, зустрічах. Бачите, як відбувається комунікація між представниками різних конфесій. У минулому нашому з вами інтерв'ю ви зазначили: «Вважаю, що в нас конфлікт, перш за все, психологічний. Ми психологічно не сприймаємо одне одного — в УПЦ і ПЦУ». Чи змінилося щось у цьому плані за півроку, що минули від часу нашої попередньої бесіди, і як вплинула на вас особисто зустріч у Софії Київській?

— Думаю, що у спілкуванні представників наших двох Церков для обох сторін важливо розуміти, що протилежна сторона не є монолітом. Що серед «них» є не лише «яструби», а й цілком конструктивно налаштовані і дійсно християнськи мотивовані люди. Саме таких людей зі сторони ПЦУ я побачив на цій зустрічі.

Певним індикатором настроїв широкої церковної (або, скоріше, нецерковної) громадськості для мене є дискусії в соціальних мережах. І часто там присутня агресивна риторика щодо нашої Церкви саме в площині політичних звинувачень. На зустрічі в Софії я побачив інші настрої. Думаю, принципова відмінність полягає в тому, що в соціальних мережах — це, скоріше, виплескування негативних емоцій, за яким немає хоч якоїсь відповідальності за можливість порозуміння між двома Церквами.

А в Софії я побачив представників ПЦУ, налаштованих на конструктив. При цьому враження від молебню, який передував спілкуванню, в мене було цілком позитивне — це була молитва благочестивих християн. Особисто для мене знати і на власні очі

побачити, що в ПЦУ є такі віруючі, було психологічно важливим. Якщо висловлюватися богословськи, то я побачив реальну дію благодаті серед цих людей.

— *Як налаштовані державні органи щодо ситуації з діалогом УПЦ та ПЦУ? Чи дотримується держава рівного ставлення до всіх конфесій чи все ж таки відчувається напруження по відношенню до УПЦ?*

— Наскільки я розумію, з боку державних органів, та й вірних ПЦУ, є певні перестороги щодо нашої Церкви. І, думаю, що перш за все це стосується позиції керівництва нашої Церкви. На зустрічі виступав Віктор Єленський, нинішній голова Державної служби з етнополітики та свободи совісті. Щодо керівництва нашої Церкви він висловився так: «УПЦ обрала шлях конфронтації з державою, українським суспільством та своїми вірними». Тут важливою є і третя складова: відчуття, що і з «своїми вірними» не все гаразд.

Також пан Єленський говорив про наявний запит зі сторони широких верств суспільства на заборону «московської Церкви». Тоді я одночасно згадував про настрої «широких верств», на запит яких дві тисячі років тому розп'яли і Самого Христа. Фактично мова йшла про потенційних виборців — тобто громадськість у максимально широкому розумінні.

Але одна справа — констатація настроїв, а інша справа — плани дій з боку держави. Тому для мене важливими були слова пана Єленського про те, що «суспільний запит — не привід для послаблення релігійної свободи». Цікаво, що у своїй промові він процитував слова Христа про єдність християн: «Нехай всі будуть одне», і говорив про те, що слова Євангелія мають таке ж першочергове значення для християн, як Конституція для громадян.

Я погоджуюсь з цією позицією, що слова Євангелія суттєво важливіші за певні тлумачення канонів, які нібито унеможливають діалог церковних юрисдикцій, а, за словами пана Єленського, в законодавчому плані є аналогом підзаконних актів, тобто мають суттєво менше значення за норми Конституції.

— *Що взагалі потрібно, аби сприйняття змінювалося? Чи можете навести позитивні приклади владнання церковних конфліктів, які бачили особисто ви?*

— Думаю, потрібні точкові акції, які руйнують загальні стереотипи. До речі, коли на початку зустрічі в Софії присутні коротко говорили про свої побажання та

очікування, то кілька священників УПЦ висловилися цілком ясно: вони тут заради руйнації міфів, ламання стереотипів тощо.

Мені згадується акція в соціальних мережах «УПЦ — це я». Вона допомагала усвідомити певний парадокс: ця конкретна людина, яку ви більш-менш знаєте, теж є частиною того великого організму «московської Церкви», проти якого у вас накопичилася маса претензій, але яка не залишає своєї Церкви.

Так само в різних гострих дискусіях, в яких наявні стереотипи щодо УПЦ, яку я зазвичай і представляю, я прямо кажу: я теж від цих «московських попів». І дисонанс між людиною, яку ці «борці за істину» бачать перед собою і дослухаються до її цілком розумних аргументів, і тими стереотипами, які вони мають, допомагають засумніватися у тотальній власній правоті. А якщо до своїх аргументів ви вкраплюєте трохи гумору, то це ще й емоційно розряджає ситуацію.

Щодо владнання церковних конфліктів. Думаю, справедливою паралеллю пошуку порозуміння між УПЦ та ПЦУ є примирення, що відбулося у 2007 році між двома гілками російського православ'я – Московського патріархату та Зарубіжної Церкви. Нагадаю, що вони ворогували десятиліттями, були взаємні звинувачення у колаборантстві з ворогом, заяви про безблагодатність структур тощо.

Мені цей приклад важливий тим, що там відбулося примирення юрисдикцій без злиття структур. Завдяки цьому стало можливим поступове знайомство з колишніми опонентами, зменшення напруги, руйнування стереотипів тощо. Цьому примиренню вже 15 років, тепер перед ними постали вже інші виклики, але на парафіяльному рівні вони зберегли можливість збереження власної ідентичності.

— *Що кожен із нас може на своєму місці зробити для налагодження міжправославного діалогу в Україні? Як нам порозумітися?*

— Фактично, я вже сформулював своє бачення: поступове зближення та руйнація стереотипів. Такий шлях, до речі, закладений і у Зверненні учасників міжцерковного діалогу в Софії Київській, опублікованому в понеділок, через три дні після самої зустрічі. З одного боку, там формулюється побажання — об'єднання всіх православних українців в одній церковній структурі. Але з іншого боку, є усвідомлення, що «шлях може бути непростим, але почати цей рух — наш обов'язок».

До речі, і в промові о. Ігоря Ковровського від УПЦ, і в цьому «зверненні» наявна субординація до церковної влади, яка не передбачає якоїсь радикальної ієрархічної

революції. У зверненні це формулюється так: «пропонуємо перші кроки для нашого зближення та закликаємо» — з відповідними конкретними пунктами, які можуть стати етапами на довгому шляху примирення. Серед таких кроків — примирення знизу, зокрема «співпраця на рівні територіальних громад» і лише поступове «подолання бар'єрів, які заважають головній меті нашого єднання — євхаристійному спілкуванню громад обох Церков».

Так само поміркованою була промова о. Ігоря. Тут важливо зауважити, що це була не лише його власна позиція: напередодні зустрічі учасники зі сторони УПЦ мали можливість рекомендувати свої тези для цієї промови. Виступ о. Ігоря закінчувався такими словами, які одночасно висловлювали смирення і надію: «Ми не є найбільш значущим фактором у вирішенні питання єдності православ'я в Україні. Ми — просто коліщатко, яке може спонукати увесь механізм до руху».

Я теж вважаю, що стратегія малих кроків може поступово вирулити ситуацію до майбутнього структурного об'єднання Церков. Але не треба вже зараз, у ситуації війни, «ламати через коліно», як цього прагнуть радикали через загальну заборону існування нашої Церкви.